

Rusko chce ovládnout Ukrajinu. A co chce Evropa?

„Rusko má jako konečný cíl Ukrajinu ovládnout. A dnes už musíme vidět, že nejde jen o Ukrajinu,“ varuje v rozhovoru ukrajinistka Lenka Víchová. „Ukrajina je branou do Evropy. Rusko se tím netají a od tohoto cíle neustoupí.“

► **Abych začal tím nejaktuálnějším: zdá se, že Američané předvádějí poměrně výrazný obrat – od určité pasivity spíše k nepřátelskému postoji vůči Evropě i Ukrajině. To samo- zřejmě může ukrajinskou obranu velmi zkomplikovat. Dá se to bez Spojených států zvládnout?**

Já nejsem vojenský analytik, takže fakticky nedokážu říct, zda Američané skutečně přestanou Ukrajincům dodávat informace, které Ukrajinci potřebují, a jakým způsobem by to ovlivnilo situaci na bojišti. Z informací, které přicházejí přímo od vojáků, je ale zřejmé, že by to bylo velmi nepříjemné. Tyto informace jsou jednou z důležitých součástí pomoci. Zároveň je ale potřeba říct, že Spojené státy dnes už Ukrajinu finančně nepodporují vůbec a zbrojně jen do té míry, do jaké si Ukrajina nebo její spojenci – tím myslím Evropu – u Spojených států zbraně zakoupí.

Takže já opravdu nevím. Nicméně ta takzvaná moderační role Spojených států je dnes natolik destruktivní, že si kladu otázku, zda by nebylo výhodnější – i když by to v krátkodobém horizontu znamenalo možná opravdu velmi vážný problém pro Ukrajinu – Spojeným státům poděkovat a říct: ne, děkujeme, takováto moderace nám nijak nepomáhá. A pak by už bylo na Spojených státech, jak by se vnitřně vypořádaly s tím, že se fakticky postavily na stranu Ruské federace.

► **Je nápadné, že na vyjednávání posílají lidi, kteří působí naprosto nekvalifikovaně – Steve Witkoff a další. Nabízí se otázka, zda je to jen hloupost a naivita, nebo záměr.**

V podstatě nám to může být jedno, protože důsledky jsou stejné – ať už jde o hloupost, naivitu, nebo o úmysl. A navíc to není jen otázka Spojených států. Něco podobného jsme zažili i v České republice, konkrétně v kanceláři prezidenta Miloše Zemana, kdy se lidé bez bezpečnostních prověrek seznamovali s utajovanými informacemi a podobně.

Takové „okupování států“ – finanční nebo jinou skupinou – je extrémně nebezpečné. Zažili jsme to v poslední době i na

Ukrajíně, v případě pana Jermaka a jeho paralelní státní vertikály. Takový způsob řízení státu, tím spíše ve válečném stavu, může někomu připadat efektivní. Státní instituce a orgány jsou ve srovnání s ním mnohem pomalejší. Jenže je to protiústavní, neudržitelné a pro stát destruktivní.

To, co dnes dělá Donald Trump, je extrémně nebezpečné nejen pro Spojené státy, ale pro celý svět. A vidíme, že to dělá velmi důsledně. Místo institucí dnes přebírají roli rodinné a spřátelené kruhy. Evropu musí děsit pohled na zetě Donalda Trumpa, na jeho syna, na jeho přátele – lidi, kteří ve své nevzdělanosti a nekompetentnosti rozhodují nejen o osudu Ukrajiny, ale i o osudu Evropy jako takové.

Teď se mluví o poslední korupční kauze na Ukrajině. Z mého pohledu jde o to, že se na stát napojila skupina, řekněme mafie,

která odváděla peníze a brala si části prostředků určených například na ochranu energetické infrastruktury. To je korupce, kterou známe nejen z Ukrajiny. Je ničivá a nemorální, ale pořád není tak hrozná jako korupce, kdy si někdo okupuje stát a vytváří paralelní státní struktury. To je mnohem závažnější typ korupce.

► **Tím myslíte pana Jermaka, dnes už bývalého šéfa prezidentské kanceláře...**

Mám na mysli pana Jermaka, ale je třeba říct, že zatím nevíme, zda za ním nestojí někdo další. Je možné, že on sám není hlavou této struktury. Celá léta se upozorňovalo na to, že tento člověk nemá pravomoci viceprezidenta, ministra zahraničních věcí nebo premiéra nehledě na to, že prezident může zplnomocnit kohokoliv pro jistý druh jednání.

Je pravda, že západní partneři k tomuto typu jednání přistupovali s jistou dávkou tolerance, protože chápali, že na Ukrajině je válečný stav. Stejně tak to museli tolerovat i Ukrajinci, kteří chápali, že během válečného stavu přechází velká část pravomocí na prezidenta a ten musí mít k ruce nějaký aparát. Jak se ale

Lenka Víchová

Ukrajina není kompletně zkorumpovaný stát, jako je například Rusko, kde se podobné typy korupce vůbec nevyšetřují.

foto repro facebook Lenky Víchové

Lenka Víchová: „Volodymyra Zelenského dohání jedna konkrétní věc: Po nástupu do funkce prezidenta a po vítězství strany Sluha lidu v parlamentu nemusel brát ohled na opozici. Hned po zahájení ruské invaze v roce 2022 ale nepřistoupil ke kroku, o kterém se dlouho mluvilo: k vytvoření vlády národní jednoty.“

ukázalo – a kritici na to upozorňovali celá léta – bylo to zhoubné. Bohužel to vyšlo najevo ve velmi nevhodnou chvíli, což se ale dalo čekat. Vždycky to praskne v ten nejhorší možný moment.

Naštěstí to nevyšlo najevo skrze úniky, ale díky práci kompetentních orgánů. Ukázalo se, že Ukrajina není kompletně zkorumpovaný stát, jako je například Rusko, kde se podobné typy korupce vůbec nevyšetřují. V Ruské federaci by si žádný orgán nedovolil vyšetřovat nejbližší okolí Vladimira Putina, natož jeho samotného.

Pokud jde o chyby Volodymyra Zelenského v domácí politice, z mého pohledu ho dnes při jednáních s Donaldem Trumpem velmi nepříjemně dohání jedna konkrétní věc. Po nástupu do funkce prezidenta a po vítězství strany Sluha lidu v parlamentu nemusel brát ohled na opozici. Hned po zahájení ruské invaze v roce 2022 ale nepřistoupil ke kroku, o kterém se dlouho mluvilo: k vytvoření vlády národní jednoty.

► **A to ho nakonec doběhlo... Jakou má dnes Zelenskyj podporu veřejnosti?**

Lenka Víchová

Tohle se Čechům vysvětluje velmi těžko, protože pokud měla ruská propaganda v Česku nějaký výrazný úspěch, tak právě s tématem Stepana Bandery.

Ano, dnes tak trochu sklízí ovoce tohoto rozhodnutí. Kdyby vláda národní jednoty vznikla, nenesl by odpovědnost za všechny klady a zápory sám, ale nesla by ji celá společnost a parlament. Dnes by to navíc mohlo sloužit jako argument proti pořádání voleb během války – protože odpovědnost by byla kolektivní, rozložená na celý politický systém.

Podpora Volodymyra Zelenského je stále poměrně vysoká, ale za poslední měsíc klesla zhruba o čtyři procentní body. Otázkou je, jaká bude v příštích volbách, ať už se uskuteční kdykoli. Navíc většina sociologických průzkumů odpovídá spíše na otázku, zda lidé podporují institut prezidenta než konkrétně Volodymyra Zelenského jako osobu a politika.

Podle dostupných modelů dalších voleb je jeho osobní podpora dnes srovnatelná s podporou Valerije Zalužného. Zdá se, že pokud by se volby konaly dnes, mohl by ho Zalužnyj minimálně ve druhém kole porazit. Ale jsou to pouze modely – situace se samozřejmě může změnit.

➔ ► **V takzvaných mírových návrzích se neustále operuje s tím, že by se Ukrajina měla vzdát území. Málo se ale mluví o tom, že na těch územích žijí lidé. Kolik jich tam vlastně mohlo zůstat?**

Na okupovaných územích se jedná o miliony. Ale dnes v těch takzvaných mírových jednáních se už ani nemluví o okupovaných územích, ale o územích, která Ruská federace požaduje. Území, která by Ukrajina měla odevzdat bez boje. A tam stále žijí stovky tisíc lidí – v Kramatorsku, Slovjangsku a celé té aglomeraci.

Právě proto jsou tyto návrhy naprosto nesmyslné. Je snadné říct „vzdejte se pár kilometrů“, ale vůbec se nedomyšlejí důsledky. Stát nemůže jen tak odevzdat území, kde žijí jeho občané, a zbavit se odpovědnosti za jejich osud. Nikdo neřeší, jak by proběhly kompenzace, přesuny lidí, jejich bydlení, práce, školy.

Už dnes má Ukrajina obrovský problém s uprchlíky. A nejde jen o ubytování. Tyto návrhy jsou tak nedomyšlené, že to člověka až bolí.

Důvodem je mimo jiné to, že o těchto věcech jednájí lidé, kteří vůbec netuší, o čem mluví. Nemají vzdělání, zkušenosti ani znalosti. Zdá se, že Volodymyr Zelenskij si už vytváří jinou vyjednávací skupinu, ve které vidíme zkušené diplomaty a vojáky.

Na ruské straně jedná pan Dmitrijev, na americké straně developer, právník nebo byznysmen. To je obrovský problém. Proto si mnoho ukrajinských komentátorů myslí, že žádná z těchto dohod nebude realizována, protože je nerealizovatelná.

foto Ondřej Němec, Knihovna Václava Havla

► ► LENKA VÍCHOVÁ

je žurnalistka, překladatelka a ukrajinistka slovenského původu. Zaměřuje se na soudobé dějiny Ukrajiny. Je šéfredaktorkou časopisu *Ukrajinský žurnál* a analytičkou ve spolku *Evropské hodnoty*. Spoluorganizuje pražský *Festival ukrajinského filmu*.

Ať už bude těch bodů více nebo méně, bude to jen popsáný papír. Rusko o jejich realizaci ve skutečnosti nestojí.

► **Může vůbec režim takového typu, jaký je dnes v Rusku, přestat válčit?**

Rusko nemůže přestat válčit. Může přestat na chvíli, aby se nadechlo a dozbrojilo. Důležité je, aby ty garance, o kterých mluví a které nabízejí Spojené státy, byly garance pro Ukrajinu, a ne pro Rusko. Aby Ukrajina neměla svázané obě ruce, a nemohla se tak pořádně bránit, zatímco Rusko by nebylo omezeno v ničem.

Rusko má jako konečný cíl Ukrajinu ovládnout. A dnes už musíme vidět, že nejde jen o Ukrajinu. Ukrajina je branou do Evropy. Rusko se tím netají a od tohoto cíle neustoupí.

► **Celé tři nebo čtyři roky se čeká, kdy se Rusko nějak vnitřně zlomí. Když pozorně sledujeme, co přiznávají sami Rusové, jaká jsou ekonomická čísla a co říká šéfka centrální banky, situace Ruska nevypadá dobře. Nabízí se otázka, zda tam může nastat nějaký zásadní zlom podobný tomu, jaký nastal třeba v roce 1916, zda se celý systém může složit jako domeček z karet.**

Může se to stát. A může se to stát dokonce i po vyhrané válce, kdyby – nedejbože – Rusko tu válku vyhrálo. Nejde jen o návrat zločinců z fronty. Ten systém je neživotaschopný už strašně dlouho a válka je jediný způsob, jak ho znovu nahodit, restartovat a získat nové zdroje. Rusové se tím nijak netají. Sami říkají, že z jejich pohledu jde o existenční válku. A já jim to věřím. Oni skutečně válčí proto, aby přežili.

To ale neznamená, že kdyby se jim podařilo okupovat další části Ukrajiny nebo dokonce jiné území, že by se ten organismus po skončení války nezhroutil. Velmi záleží na tom, kdo jim bude pomáhat. Pokud by Rusku výrazně pomáhala Čína a Spojené státy, pak by ten systém mohl ještě nějakou dobu přežít. Ale dlouhodobě je to neudržitelné.

► **Zdá se, že evropští politici se pokoušejí nějak nenaštvat Donalda Trumpa a doufají, že se snad situace v Americe jednou zlepší. Je to tak?**

Evropa se podle mého názoru snaží udržet vztahy se Spojenými státy aspoň v jakémsi nouzovém režimu. Nezpřetrhat vztahy a vydržet do doby, než se ve vnitřní politice začne něco měnit. To je rozumný postoj. Ale jsou situace, kdy už nejde nejít do rizika. Uvidíme, jak to evropští lídři ustojí, ale už měsíce sledujeme, že hraní golfu, přemlouvání, vysvětlování, nošení dárků, prohlížení si jeho sbírky čepic nepřináší žádné výsledky.

Horší bude záležet na tom, jak se budou Spojené státy chovat dál. Evropa si už začala uvědomovat, že situace je velmi vážná. Oslovená Evropa si nebude hledat ani vytvářet další nepřátele, ale zároveň už asi chápe, že Spojené státy ji nezachrání

a že něco pro svou bezpečnost bude muset udělat sama. Bohužel není moc času.

► **O možnosti nějakého ruského útoku na Evropu se mluví stále častěji. Kdy by se dal očekávat? V horizontu málo let?** Možná roky, ale klidně i měsíce. To já nevím. Měli bychom brát velmi vážně incidenty, které se odehrávají jak na dně Baltského moře, tak různé diverzní akce, drony u evropských základů a podobně. To všechno se stupňuje. Už bychom si měli být vědomi, že ve válce jsme – válka jen může mít různé podoby.

► **Volodymyr Zelenskyj musí mít podle mého názoru železné nervy, když jedná s Američany. Když se podíváme na jeho dnešní fotografie a porovnáme je se záběry z počátku války, je vidět obrovská únava a fyzické i psychické vyčerpání. Snášet to neustálé ponižování musí být obrovský psychický nápor, ne?**

Na druhou stranu se ukázalo, že je to skutečný hráč. Vzpomínám si, že den před invazí jsem mluvila s ukrajinskými dobrovolníky a ptala se jich, čeho se obávají nejvíce. Říkali mi, že největší strach mají z toho, že to prezident Zelenskyj psychicky nezvládne. Do té doby byl vnímán jako člověk, který se rád bavil, užíval si, špatně snášel kritiku.

Jenže v kritické chvíli ty nervy udržel na uzdě a neustoupil. Dokonce ve chvíli, kdy musel říct velmi blízkému člověku Andriji Jermakovi, že bude muset odejít, situaci zvládl s klidem. Ten, kdo nervy neudržel, byl právě Jermak. To ukazuje, že Volodymyr Zelenskyj má v sobě víc vnitřní síly, než si mnoho lidí myslelo.

Zároveň je ale pravda, že on už z té situace nemůže jednoduše vystoupit. Pokud by Zelenskyj Spojeným státům řekl jasné ne, může to přinést Ukrajině velmi bolestivé ztráty. Pokud by ale v těchto principiálních a zásadních otázkách ustoupil a řekl ano, byl by na Ukrajině politicky zničen. A nejen politicky, ale i historicky.

Myslím si proto, že v jeho rozhodování hraje roli i racionální kalkul. Někdy prostě musíte přijmout ztrátu. Otázka je, která ztráta je větší: zda ztráta podpory Donalda Trumpa, případně dalšího území, ale se zachováním cti, nebo totální ztráta důvěry vlastních občanů. Zdá se mi, že Volodymyr Zelenskyj už si v tomto ohledu vybral.

► **Jsou tu i témata, která nejsou úplně aktuální, ale v českém prostředí se stále vracejí a často jsou mylně chápána. Jedním z nich je „mystérium“ Stepana Bandery. Nakolik Ukrajinci jeho postavu berou vážně a nakolik jde o provokaci nebo trolling, je pro Čechy často nejasné.**

Tohle se Čechům vysvětluje velmi těžko, protože pokud měla ruská propaganda v Česku nějaký výrazný úspěch, tak právě s tématem Stepana Bandery. Situaci navíc neulehčuje ani postoj

Polska, který je v jistém smyslu pochopitelný, protože Bandera byl nepřítelem polského státu – bojoval totiž za nezávislost a suverenitu ukrajinského státu.

Pro Ukrajince je ale Stepan Bandera součástí budování státu. Pokud tu „cihlu“ z té stavby vyndáte jen proto, že se vám na ní něco nelíbí – a často ani přesně nevíte co –, a ani nedokážete doložit, že šlo o válečného zločince, jen o tom mluvíte, narušujete tím samotnou strukturu základního narativu, na kterém stojí státnost. Ukrajinci se Stepana Bandery vzdát nemohou a ani se ho vzdát nechystají, protože ho vnímají jako součást boje za nezávislost.

Takových historických postav, které mají světlé i temné stránky, najdeme v dějinách spoustu.

► **U nás třeba Jan Žižka.**

Ano, třeba Žižka a další. To nebyli andělé – jinak by to nebyli lidé. Musíme se na ně dívat jako na historické osobnosti se všemi klady i zápory. Můžeme diskutovat o jejich ideologii, ale fakt, že bojovali za svůj stát a byli za to vězněni, je nepopíratelný.

Z českého pohledu bych doporučovala počkat, až interpretaci této části dějin nabídnou sami Ukrajinci. Zatím slyšíme především interpretaci ruskou a polskou. Té polské sice věříme víc než ruské, ale pokud jde o Bandera, jsou si v mnohém podobné. Bandera byl nepřítelem jak Sovětského svazu, tak druhé Polské republiky. Počkejme si tedy na ukrajinskou interpretaci a pak je teprve porovnávejme.

► **Často se také ptáme, kolik je na Ukrajině takzvaných krajních nacionalistů, nebo jak říká ruská propaganda – nacistů. Dalo by se to nějak v procentech odhadnout, abychom měli představu?**

Propaganda za nacionalistu označovala například Dmytra Jaroše, který v prezidentských volbách získal něco málo přes jedno procento hlasů. A ani jeho bych v žádném případě nenazvala nacionalistou v tom smyslu, jak je to slovo chápáno u nás.

Problém je v tom, že přebíráme pojmy v jiném významu, než jaký mají v ukrajinštině. V ukrajinštině slovo „národ“ znamená lid, ale pro politický národ má ukrajinština pojem „nacija“. Když tedy řeknete „ukrajinská nacija“, překládáte to do češtiny jako „ukrajinský národ“. No a „nacionalist“ by se mohl překládat spíše jako národovec, vlastenec.

To jsou ty jazykové nuance, které ruská propaganda velmi úspěšně zneužívá. Samozřejmě taky záleží na podobách nacionalismu.

Jaký vývoj přinese budoucnost, dnes samozřejmě nikdo nedokáže předvídat. Nevíme, co s ukrajinskou společností udělá dlouhá válka. Zatím je to ale tolerantní stát a národ – jak z hlediska národnostního, tak náboženského.

Jan Jandourek